

یادداشت‌های یک معلم

مطلوب‌ترین زمان برای

انتقال‌دهندگان پیام‌های آموزشی، تربیتی و ارزشی، ایجاد آمادگی روانی و نگرش مثبت به موضوع موردنظر در مخاطبین است.

۲. شرایط و موقعیت انتقال پیام

در نظر گرفتن شرایط و موقعیت زمانی، مکانی، روانی و اجتماعی هنگام انتقال پیام از اهمیت به سزایی برخوردار است. مثلاً، در شرایط سردی فضای کلاس درس و یا محیط مدرسه و سروصدای زیاد... مربی در انتقال پیام خود حداقل تأثیرگذاری را خواهد داشت.

۳. خوشایندی یا ناخوشایندی موضوع پیام

انسان فطرراً کنج‌گرا، حقیقت‌جو و دوستدار زیبایی‌ها و به دنبال خوشایندها و ارضای نیازهاست. آن‌گاه که محتوای پیام در قالبی زیبا و جلوه‌ای نیکوارانه شود و بتواند پاسخی برای نیازهای ذهنی و روانی مخاطبین باشد، بیش‌ترین تأثیر را به همراه خواهد داشت.

۴. روش‌های انتقال پیام

بی‌تردید اساسی‌ترین رسالت کارگزاران جامعه اسلامی، پاسداشت دست‌آوردهای انقلاب اسلامی و حاکمیت ارزش‌های الهی است. در این رهگذر، بیش‌ترین مسؤلیت متوجه دست‌اندرکاران نظام آموزشی کشور است. چراکه در هر جامعه، مدرسه به عنوان پل انتقال آرمان‌ها و ارزش‌های حاکم بر خانواده است.

برای این‌که مدارس بتوانند به نحو شایسته‌ای عهده‌دار چنین وظیفه بزرگی گردند، باید همواره از حاکمیت ارزش‌ها و رفتارهای مذهبی در محیط مدارس استقبال نمایند.

بنابراین خانواده مناسب‌ترین بستر برای ظهور و بروز رفتارهای مذهبی است. خمیرمایه شخصیت کودک در کانون خانواده و با تأثیرپذیری از نقش الگوهای بزرگسالان و به ویژه والدین شکل می‌گیرد.

پس از خانواده، مدرسه در این زمینه و جامعه‌پذیری فرزندان نقش مهمی دارد. اولیاء مدرسه و متولیان فرهنگی باید در ارائه ارزش‌ها کاملاً هوشیارانه و آگاهانه عمل کنند و به جای پرداختن به صرف انتقال مجموعه‌ای از اطلاعات شناختی به رفتارها و ایجاد تغییرات مطلوب در رفتار بپردازند.

عوامل مؤثر در انتقال ارزش‌های مذهبی

همواره در انتقال مؤثر یک پیام، عوامل متعددی مؤثرند که توجه به این عوامل، ایفای رسالت خطیر مسؤولان فرهنگی و مربیان مدرسه را آسان می‌کند.

۱. ویژگی‌های پیام‌گیران

امروزه تفاوت‌های فردی به عنوان اولین و مهم‌ترین اصل در روان‌شناسی و تعلیم و تربیت مورد توجه است. خداوند هر فردی را با ویژگی‌های منحصر به فرد خودش می‌آفریند.

در فرایند یادگیری و انتقال پیام‌های آموزشی و تربیتی توجه به تفاوت‌های فردی مهم‌ترین مسأله است. در نظر گرفتن شرایط زیستی، رشد جسمانی، ویژگی‌های حسی و حرکتی، توان ذهنی از ابتدایی‌ترین و ضروری‌ترین شرایط تعلیم و تربیت است. زیرا، دانش‌آموزانی، به رغم برخورداری از جسمی سالم و توان هوشی بالا، به دلیل نگرش ناخوشایند نسبت به مسأله و فقدان انگیز، دچار ضعف در اجرای برنامه‌های آموزشی و درسی و تربیتی می‌شوند. بنابراین، از جمله وظائف خطیر مربیان و

رنگ‌ها در قرآن کریم

محمد مهدی کریمی نیا

اشاره

رنگ، رنگ‌شناسی و روان‌شناسی رنگ از جمله هنرها و فنون بسیار مهم و کارآمدی است که امروزه سکه رایج شده است. از این پس، در هر شماره‌ای از نشریه آشنا که به دیدارتان می‌آید، از منظر قرآن، به یکی از رنگ‌ها می‌پردازیم.

۱. رنگ زرد

به رنگ زرد در ۵ آیه از آیات قرآن مجید اشاره شده است:

الف. گاو زرد رنگ خالص

فردی از بنی اسرائیل کشته شد و قاتل او معلوم نبود. از این‌رو، پیش حضرت موسی علیه السلام آمدند و درخواست کردند که قاتل

ی آموزش نماز

محمدناظم یکه

مجهر بودن به مؤثرترین روش‌ها در انتقال پیام‌ها و تبیین ارزش‌ها از مهم‌ترین موضوعات روان‌شناسی تربیتی و ابزارهای روان‌شناختی اجتماعی است. برخورداری از چهره‌ای متبسم و مصمم، لسانی لَین و ملایم، پرهیز از تهدید و تحقیر و لسانی آمرانه از توصیه‌های اولیای حق است.

با توجه به اصولی که در تبیین ارزش‌ها عنوان شد، می‌رسیم به یکی از ارزش‌های دینی و اعتقادات مذهبی ما که اقامه نماز در مدرسه است. همان‌طوری که بیان شد، نقش مدرسه در پرورش دینی و باروری روحیه اقامه نماز در دانش‌آموزان بر کسی پوشیده نیست. و با ورود کودک به مدرسه و

تقارن حساس‌ترین زمان رشد و شکل‌گیری باورهای دینی او با زمان تحصیل ایجاب می‌کند که نسبت به آموزش نماز به کودکان و نوجوانان در مدرسه توجه خاصی صورت پذیرد.

آموزش نماز در مدرسه می‌بایست بر اصول علمی و متکی بر مبانی اسلامی باشد و به وسیله مربیان آگاه و آشنا با مبانی تعلیم و تربیت انجام گیرد. از این‌رو، لازم است برنامه‌ای برای آموزش منسجم نماز برای دانش‌آموزان طراحی و تدوین شود. در این زمینه، ضروری است که مسائل زیر مورد توجه قرار گیرد:

۱. مطلوب‌ترین زمان برای آموزش نماز

نماز یک رفتار مثبت تلقی می‌شود. به همین جهت می‌توان آن را هم به صورت مستقیم و هم به صورت غیرمستقیم آموزش داد. معمولاً آموزش غیرمستقیم به وسیله همانندسازی است که کودکان آن را توسط والدین در منزل یاد می‌گیرند. بهترین زمان برای آموزش نماز به صورت مستقیم و مدرسه‌ای از دوره ابتدایی می‌باشد. چون در این موقع بهترین زمان برای ایجاد عادت‌های مطلوب است و اجرای برنامه‌های تشویقی در مدرسه در این سن بر روی دانش‌آموزان تأثیر بیش‌تری دارد.

۲. توجه به روان‌شناسی تربیتی کودکان و نوجوانان به آموزش نماز

شناخت ویژگی‌های کودکان و نوجوانان اولین گام برای تدوین یک برنامه آموزشی صحیح به منظور ایجاد تقویت و تثبیت رفتار است. لازم است در برنامه‌ریزی برای آموزش نماز به دو نیاز نوجوان که حائز اهمیت است توجه کرد: الف. نیاز به درک ضرورت قبول مسؤولیت ب. نیاز به راهنمایی و رهبری سالم دینی

با توجه به شرایط موجود جامعه اسلامی و فشارهای فرهنگی دشمنان اسلام، ضرورت احیای اقامه نماز، آن هم به صورت ریشه‌ای و آموزش مدرسه‌ای به عنوان یکی از مکانیسم‌های مصونیت در برابر فرهنگ بی‌بندوباری بیش از گذشته احساس می‌شود. بدین منظور، پیشنهادات ذیل ارائه می‌گردد:

الف. سطح فعالیت‌های فراگیران

کاربرد هنر در آموزش نماز (نقاشی، خطاطی، انشاء نویسی)
اجرای نظام تشویقی و انگیزشی
جمع‌آوری داستان‌هایی در مورد نماز
جمع‌آوری قسمت‌هایی از زندگانی الگوهای مذهبی در خصوص نماز
آموزش کلاسی نماز و احکام آن
نظارت بر اقامه نماز فراگیران در منزل، مدرسه و مسجد
اجرای مسابقات مختلف در زمینه نماز (کتاب‌خوانی، شعر، نقاشی و...)
مشاوره و راهنمایی در خصوص نماز به کسانی که نماز نمی‌خوانند

ب. سطح فعالیت‌های مربیان و برنامه‌ریزان امر نماز

تأمین نیروهای انسانی و مربیان دلسوز و آگاه
تأمین فضای پرورشی و ایجاد نمازخانه در مدرسه
توجه خاص مدیران مدارس برای اجرای صحیح نماز
برگزاری جلسات آموزش خانواده در خصوص آشنایی با اقامه نماز و توجه اهمیت مسأله به والدین
تهیه کارنامه نماز، تقدیرنامه و سایر ملزومات تشویقی و جوایز

به قیمت گران خریدند و با ذبح گاو و زدن جزئی از گوشت آن بر جزئی از بدن مقتول، مقتول به سخن آمد و قاتل شناخته شد و به مجازات رسید. (بقره: ۶۹)

ب. زراعت و باغ زرد و خشک

از آن‌جا که در آیات گذشته، سخن از بادهای پر برکت در میان بود که موجب باران‌های رحمت‌آفرین می‌شد، در این آیه شریفه، اشاره به بادهای زیان‌بار شده که اگر بادهای داغ و سوزان و یا سرد و خشک و یا توأم با سموم فرستاده شود و به دنبال آن، زراعت و باغ، زرد و پژمرده شود، افراد ضعیف و کم ظرفیت، به خاطر این‌که زندگی آنان موقتاً گرفتار مشکلاتی شده، فریادشان بلند می‌گردد و زبان به کفر می‌گشایند. (روم: ۵۱)

ج. گیاه زرد بی‌روح

در این آیه به یکی از آثار عظمت خداوند یعنی «مراحل حیات گیاه»

را از روی علم غیب خویش معرفی نماید. حضرت موسی (علیه السلام) از ناحیه خداوند به آنان گفت: شما گاوی ذبح کنید و زبان آن را بر مقتول بزنید، مقتول زنده شده و قاتل خود را معرفی می‌نماید. ولی آن‌ها در تعیین گاو بهانه‌گیری کردند (ایرادهای بنی اسرائیلی!).

گفتند: ای موسی از خدا بپرس چگونه گاوی است. گفت: خداوند می‌فرماید: گاوی است نه پیر و نه جوان، بلکه میانه سال.

گفتند: رنگ آن چگونه است؟ گفت: رنگ آن زرد درخشنده که بینندگان را به سرور می‌آورد. گفتند: توضیح بیش‌تری بده!! گفت: خداوند می‌فرماید: گاوی است که برای شخم زدن زمین و آب کشیدن از چاه آماده نشده و از هر عیبی پاک و رنگ آن زرد خالص است. در تمام بنی اسرائیل تنها یک گاو با این خصوصیات پیدا کردند و

اشاره شده است. در آغاز قطره‌های حیات بخش باران از آسمان نازل می‌شود و سپس در درون زمین ذخیره شده، به صورت چشمه‌ها و قنات‌ها و چاه‌ها بیرون می‌آید. آن‌گاه «هزاران رنگ» از گیاهان از این «آب بی‌رنگ» به وجود می‌آید. پس از آن، گیاه خشک می‌شود به گونه‌ای که آن را زرد و بی‌روح می‌بینی. تندباد از هر سو می‌وزد و آن را که سست شده است از جا می‌کند، سپس خداوند آن را درهم می‌شکند و خرد می‌کند.

آری، در این ماجرا تذکر و یادآوری برای صاحب فکر و اندیشه است. (زمر: ۲۱)

د. گیاه زرد و خشک

در این آیه شریفه، به بی‌اعتباری زندگانی دنیا اشاره شده و این‌که زندگی دنیا، تنها بازی و سرگرمی، تجمل‌پرستی، تفاخر در میان شما و افزون‌طلبی در اموال و فرزندان است. سپس با ذکر یک مثال، آغاز و پایان زندگی دنیا را در برابر دیدگان انسان‌ها مجسم ساخته و این‌که زندگانی دنیا، همانند بارانی است که از آسمان نازل می‌شود و چنان زمین را زنده می‌کند که گیاهانشان، کشاورزان را در شگفتی فرو می‌برد، سپس خشک می‌گردد، به گونه‌ای که آن را **زرد رنگ** می‌بینی، سپس در هم شکسته و خرد و تبدیل به کاه می‌شود!... (حدید: ۲۰)

ه. شتر زرد رنگی

در آیه قبل، جرقه‌های آتش دوزخ، از نظر حجم به کاخ بزرگ تشبیه شده و در این آیه شریفه، از نظر کثرت و رنگ و سرعت حرکت و پراکنده شدن به هر سو، به گروهی از شتران زرد رنگ تشبیه شده که به هر سو روانند.

جایی که جرقه‌های آتش دوزخ، این چنین باشد، پیداست که خود آن آتش سوزان چگونه است و در کنار آن چه عذاب‌های دردناک دیگری برای کافران و گناه کاران، قرار گرفته است. خداوند همه ما را به رحمت و لطفش از آن حفظ کند. (مرسلات: ۳۲)

ردپای تسامح و گفت

سال ۶۱۶ هجری قمری، طوفانی از صحرای مغولستان شروع و تمدن اسلامی ایران را درهم نوردید که به اعتراف تاریخ‌نویسان بزرگ، تاکنون هیچ تمدنی چنین طوفانی را به خود ندیده است.

بی‌شک عواملی چند موجب شد تا «تمدن ایران اسلامی» در برابر هجوم مغولان زانو زند، و چنگیز «سیاست زمین سوخته» را در مهد علم و ادب و فرهنگ به مرحله اجرا درآورد. عواملی که تبیین هر یک از آن‌ها می‌تواند چراغ راه آیندگان به شمار آید. در کالبدشکافی عوامل و مؤلفه‌های سقوط تمدن ایران، گذشته از ضعف دولت خوارزمشاهیان و هرج و مرج داخلی و شهوت‌پرستی و لذت‌جویی، ردپای دو مؤلفه خود را نمایان می‌سازد، که ایران اسلامی آن را به قیمت فروپاشی تمدنش تجربه کرده است.

مؤلفه نخست، حاکمیت نگرش «تسامحی» به «دین» در مقطع پیش از هجوم مغولان در حوزه فکر و اندیشه مسلمانان این دیار است. این مؤلفه را می‌توان زمینه‌ساز ورود اندیشه‌ها و ایده‌های غیراسلامی در تفکر اسلامی که به انحراف در برداشت‌ها و رویکرد غیراسلامی به زندگی اجتماعی شد برشمرد.

تفکر «تسامحی» با هدف تحت شعاع قراردادن شاخصه‌های «مدینه النبی» از «مدینه المأمون» آغاز شد و موجب شد تا افکار یونانی، هندی، مزدکی و... صبغه اسلامی به خود گرفته و جریان‌های یکسونگرانه‌ای چون «تصوف» که پیش زمینه‌ای نیز در جهان اسلام داشت، شکل گیرد. و در مقابل روحیه حماسی مسلمانان، روح خمودگی و انزواطلبی را به پیکره جامعه ترزریق نماید.

ویل دورانت در کتاب تاریخ تمدن، در مبحث «اسلام و جهان مسیحیت» در خصوص «نفوذ متقابل مسیحیت در اسلام» می‌نویسد:

«نفوذ دنیای مسیحی در اسلام، تقریباً منحصر به بعضی رسوم دینی و جنگی بود، تصوف، خلوت‌نشینی و عبادت قسیسین به احتمال قوی از نمونه‌های مسیحی به دنیای اسلام راه یافته است.»^(۱)

وی تصوف را نوعی بدعت و برداشت مسلمانان از ادیان دیگر در نتیجه تأثیرپذیری آنان از مبلغان ادیان دیگر در جهان اسلام برمی‌شمارد و می‌نویسد:

«تصوف اسلامی ریشه‌های فراوان دارد که ریاضت‌کشی مرتاضان هندی گنوستیسم مصر و شام، مباحث نوافلاطونی یونانیان متأخر و نفوذ راهبان مسیحی که در همه قلمرو اسلام پراکنده بودند از آن جمله است.»^(۲)

تصوف تنها تفکری نیست که در سایه سار «تسامح» رشد کرد. اما «تصوف» از آن دسته از تفکراتی بود که نه تنها مبلغ و مروج تسامح در سرزمین ایران شد و بینش سهل‌انگاری با دشمنان را سرلوحه برنامه خویش قرار داد، بلکه با تمام توان، برداشت متبذانه خود را نسبت به آیات «جهاد» و «فرهنگ شهادت» به پیکره جامعه اسلامی و جوانان رشید این مرز و بوم ترزریق کرد.

هاشم معروف اطلسی در کتاب «تصوف و تشیع» خود می‌نویسد:

«عبدالله بن مبارک در تفسیر قول خداوند تعالی که فرموده «جاهدوا فی الله حق جهاده»^(۳)

گفته است: مراد از آیه مذکور جهاد با نفس و هواپرستی و حق جهاد بلکه جهاد اکبر همین است. از یکی از نیکان نقل شده است که او به برادر صوفی خود نامه‌ای نوشت و او را به شرکت در جنگ و جهاد دعوت کرد وی پاسخ داد: ای برادر همه مرزها در یک اطاق برای من جمع و در آن به رویم بسته است، او در پاسخ نوشت اگر همه مردم راهی که تو می‌روی در پیش گیرند امور مسلمانان از هم گسیخته

